

4052.21

Б 94

НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ХАРКІВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»

Т.В. ДАВИДЮК, О.В. МАНОЙЛЕНКО,
Т.І. ЛОМАЧЕНКО, А.В. РЕЗНІЧЕНКО

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК
**БУХГАЛТЕРСЬКИЙ
ОБЛІК**

ХАРКІВ 2016

Міністерство освіти і науки України
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»

**Т. В. Давидюк, О. В. Манойленко,
Т. І. Ломаченко, А. В. Резніченко**

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК

Навчальний посібник

Харків
2016

УДК 657.01(075)
ББК 65.052.2я73
Б 94

Рекомендовано до друку
Вченою радою Національного технічного університету
«Харківський політехнічний інститут»,
протокол № 2 від 11.03.2016 року

Рецензенти:

Остан'юк Н. А. – д.е.н., професор, завідувач кафедри обліку і аудиту Черкаського інституту банківської справи УБС НБУ (м. Київ)

Череп А. В. – д.е.н., професор, декан економічного факультету, завідувач кафедри фінансів та кредиту Запорізького національного університету

Шигун М. М. – д.е.н., професор, професор кафедри обліку підприємницької діяльності ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

Авторський внесок:

Розділи 2, 6, 8, 9 підготовлено Т. В. Давидюк; розділи 1, 5, 11, 14 підготовлено О. В. Манойленко; розділи 3, 10, 13, 15 підготовлено Т. І. Ломаченко; розділи 4, 7, 12 підготовлено А. В. Резніченко.

Давидюк Т. В.

Б 94 **Бухгалтерський облік** : навч. посібник / Т. В. Давидюк, О. В. Манойленко, Т. І. Ломаченко, А. В. Резніченко. – Харків, Видавничий дім «Гельветика», 2016. – 392 с.

ISBN 978-966-916-097-3

Навчальний посібник підготовлено відповідно до програми дисциплін «Бухгалтерський облік (основи)», «Фінансовий облік І», «Фінансовий облік ІІ» і спрямований на вироблення у студентів навичок щодо ведення бухгалтерського обліку на підприємстві. Він гармонійно поєднує завдання теоретичного та практичного характеру. Для полегшення опанування матеріалу контрольні запитання та завдання представлені таким чином, щоб орієнтувати студента на самостійну перевірку якості засвоєння матеріалу, робити більш ефективним його спілкування з викладачем, націлюючи і на відповіді з конкретних питань, і на та творче мислення.

У посібнику висвітлено теоретичні основи бухгалтерського обліку в умовах впровадження національних Положень (стандартів) бухгалтерського обліку. Дана характеристика бухгалтерського обліку, його сутність, функції в системі управління економікою; предмет і метод бухгалтерського обліку. У навчальному посібнику розкрито особливості ведення фінансового обліку на підприємствах.

Навчальний посібник розраховано для студентів економічних спеціальностей денної і заочної форм навчання, яким необхідне знання бухгалтерського обліку для успішного здійснення підприємницької діяльності.

УДК 657.01(075)
ББК 65.052.2я73

© Т. В. Давидюк, О. В. Манойленко, Т. І. Ломаченко, А. В. Резніченко, 2016
© Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут», 2016

ISBN 978-966-916-097-3

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	7
РОЗДІЛ 1	
ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА	
БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ. ЙОГО ПРЕДМЕТ І МЕТОД.....	8
1.1. Сутність бухгалтерського обліку.....	8
1.2. Виникнення та подальший розвиток бухгалтерського обліку.....	9
1.3. Завдання бухгалтерського обліку.....	28
1.4. Предмет та об'єкти бухгалтерського обліку.....	29
1.5. Метод бухгалтерського обліку.....	42
РОЗДІЛ 2	
БУХГАЛТЕРСЬКИЙ БАЛАНС.....	49
2.1. Балансовий метод відображення і узагальнення інформації.....	49
2.2. Побудова та зміст бухгалтерського балансу.....	51
2.3. Зміни в балансі під впливом господарських операцій.....	59
РОЗДІЛ 3	
РАХУНКИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ	
І ПОДВІЙНИЙ ЗАПИС.....	69
3.1. Призначення та будова бухгалтерських рахунків.....	69
3.2. Подвійний запис на рахунках, його сутність та значення.....	73
3.3. Синтетичні та аналітичні рахунки бухгалтерського обліку.....	81
3.4. Значення класифікації бухгалтерських рахунків.....	99
3.4.1. Класифікація рахунків за призначенням і структурою.....	100
3.4.2. Класифікація бухгалтерських рахунків за економічним змістом.....	107
3.4.3. Класифікація бухгалтерських рахунків у взаємозв'язку з балансом.....	109
3.5. План рахунків бухгалтерського обліку.....	110

РОЗДІЛ 4	
ОЦІНЮВАННЯ ТА КАЛЬКУЛЮВАННЯ.....	117
4.1. Оцінка об'єктів бухгалтерського обліку.....	117
4.2. Основи калькулювання.....	118
4.3. Господарські процеси.....	121
РОЗДІЛ 5	
ДОКУМЕНТУВАННЯ ТА ІНВЕНТАРИЗАЦІЯ, ТЕХНІКА І ФОРМИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ.....	146
5.1. Первинне спостереження в обліку.....	146
5.2. Роль і значення документів, їх класифікація.....	147
5.3. Реквізити документів та порядок їх оформлення.....	151
5.4. Організація документообігу.....	151
5.5. Інвентаризація та її роль в бухгалтерському обліку.....	155
5.6. Види облікових реєстрів.....	165
5.7. Способи виявлення та виправлення помилок в облікових реєстрах.....	167
5.8. Форми бухгалтерського обліку.....	171
РОЗДІЛ 6	
ОБЛІК НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ.....	181
6.1. Економічний зміст необоротних активів, оцінка основних засобів.....	181
6.2. Бухгалтерські рахунки з обліку основних засобів і нематеріальних активів.....	191
6.3. Облік наявності та руху основних засобів і нематеріальних активів.....	197
6.4. Облік амортизації основних засобів.....	199
РОЗДІЛ 7	
ОБЛІК ЗАПАСІВ.....	209
7.1. Запаси, їх класифікація і оцінка.....	209
7.2. Бухгалтерські рахунки з обліку виробничих запасів.....	212
7.3. Облік наявності і руху виробничих запасів.....	218
7.3.1. Облік виробничих запасів.....	218
7.3.2. Облік малоцінних та швидкозношуваних предметів.....	222

РОЗДІЛ 8	
ОБЛІК ГРОШОВИХ КОШТІВ	
І ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ.....	229
8.1. Нормативно-правове забезпечення порядку ведення касових операцій.....	229
8.2. Облік касових операцій.....	237
8.3. Інвентаризація каси.....	243
8.4. Порядок відкриття і закриття рахунків в установах банків.....	244
8.5. Облік операцій на поточному рахунку.....	247
8.6. Облік дебіторської заборгованості.....	253
РОЗДІЛ 9	
ОБЛІК ФІНАНСОВИХ ІНВЕСТИЦІЙ.....	260
9.1. Економічний зміст і класифікація інвестицій.....	260
9.2. Оцінка фінансових інвестицій.....	267
9.3. Синтетичний облік фінансових інвестицій.....	270
РОЗДІЛ 10	
ОБЛІК ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ.....	275
10.1. Економічний зміст власного капіталу.....	275
10.2. Облік власного капіталу.....	277
РОЗДІЛ 11	
ОБЛІК ЗОБОВ'ЯЗАНЬ.....	286
11.1. Визнання та види зобов'язань.....	286
11.2. Облік розрахунків з постачальниками і підрядниками.....	289
11.3. Облік розрахунків з учасниками та за іншими операціями.....	291
РОЗДІЛ 12	
ОБЛІК ПРАЦІ, ЇЇ ОПЛАТИ	
ТА СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ ПЕРСОНАЛУ.....	297
12.1. Економічна сутність оплати праці та її форми, державне регулювання.....	297
12.2. Облік особового складу працівників.....	303
12.3. Первісний облік витрат праці та її оплата.....	305
12.4. Синтетичний облік розрахунків за виплатами працівникам.....	306

12.5. Облік нарахування і сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування.....	309
РОЗДІЛ 13	
ОБЛІК ВИТРАТ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	317
13.1. Облік операційних витрат.....	317
13.1.1. Облік адміністративних витрат.....	317
13.1.2. Облік витрат на збут.....	318
13.1.3. Облік інших операційних витрат.....	319
13.2. Облік витрат іншої діяльності.....	322
13.2.1. Облік фінансових витрат.....	322
13.2.2. Облік витрат від участі в капіталі.....	323
13.2.3. Облік інших витрат.....	324
РОЗДІЛ 14	
ОБЛІК ДОХОДІВ ТА ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ.....	328
14.1. Визнання та класифікація доходів.....	328
14.2. Організація обліку доходів.....	331
14.2.1. Облік доходів від реалізації.....	331
14.2.2. Облік інших операційних доходів.....	333
14.2.3. Облік доходів від участі в капіталі.....	335
14.2.4. Облік інших фінансових доходів.....	336
14.2.5. Облік інших доходів.....	337
14.2.6. Облік страхових платежів.....	338
14.2.7. Облік доходів майбутніх періодів.....	338
14.3. Облік фінансових результатів.....	339
РОЗДІЛ 15 ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА.....	343
15.1. Бухгалтерський баланс (звіт про фінансовий стан).....	343
15.2. Звіт про фінансові результати (звіт про сукупний дохід).....	344
15.3. Звіт про рух грошових коштів.....	345
15.4. Звіт про власний капітал.....	345
ДОДАТКИ.....	348
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	386